

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

نماز عیدین

سلسله مباحث رمضانی (۷)

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله رب العالمين و الصلاة و السلام على
رسول الله و على آله و اصحابه الى يوم الدين و
اما بعد :

حکم نماز دو عید:

نماز دو عید بر مردان و زنان واجب است؛ چون پیامبر صلی
الله علیه وسلم همواره آنرا انجام داده است و مردم را به
خروج برای ادای آن امر فرموده: از ام عطیه روایت است:
(أمرنا أن نخرج العواتق و ذوات الخدور) «به ما امر شد تا
جاریه‌های بالغ و اهل خدور را (برای نماز عیدین) خارج
کنیم». متفق علیه؛ بخاری (۹۷۴)، مسلم (۸۹۰)

از حفصه بنت سیرین روایت است: ما از خارج شدن
جاریه‌هایمان در روز عید جلوگیری می‌کردیم، زنی آمد و
در قصر بنی خلف مسکن گزید، نزد او رفتم، گفت که
همسر خواهرش در دوازده غزوه با پیامبر صلی الله علیه وسلم
شرکت داشته است و خواهرش در شش غزوه به همراه او
بود، خواهرش گفت: ما به مریضها خدمت می‌کردیم و
مجروحین را مداوا می‌نمودیم، گفت ای رسول خدا اگر
یکی از ما جلبات (لباس گشاد) نداشته باشد عدم خروج او
گناه محسوب می‌شود؟ پیامبر -صلی الله علیه وسلم- فرمود:

(لتلبسها صاحباتها من جلبابها، فليشهدن)

الخير و دعوة المؤمنين) «دوستش با جلبشان او را
بیوشاند پس باید (زنان) در خیر و دعای مؤمنان حضور
داشته باشند». متفق علیه؛ بخاری (۹۸۰).

وقت نماز دو عید:

از یزید بن خمیر رحبی روایت است که: عبدالله بن بسر
صحابی پیامبر صلی الله علیه وسلم روز عید فطر یا قربان با

مردم خارج شد، تأخیر امام را ناپسند دانست و گفت: (إنا
كنا قد فرغنا ساعتنا هذه، و ذلك حين التسبیح)

«ما (زمانی که با پیامبر صلی الله علیه وسلم نماز عید
می‌خواندیم) در این لحظه از نماز فارغ شده بودیم و آن
وقت نماز، اشراق بود». صحیح؛ ابوداود (۱۱۲۳)، ابن
ماجه (۱۳۱۷). منظور از: «و ذلك حين التسبیح» زمان بلند
شدن خورشید و سپری شدن وقت کراهت و فرارسیدن
وقت نماز سنت است.

رفتن به مصلی:

از احادیث سابق فهمیده می‌شود که محل نماز عید فضای باز
است نه مسجد، چون پیامبر صلی الله علیه وسلم برای ادای
نماز عید به طرف مصلی خارج می‌شد و کسانی که بعد از او
آمدند نیز همین کار را می‌کردند.

آیا نماز دو عید اذان و اقامه دارد؟

از ابن عباس و جابر بن عبدالله رضی الله عنهما روایت است:
(لم یکن یؤذن يوم الفطر و لا يوم الأضحی) «روز
عید فطر و عید قربان (برای نماز عید) اذان داده نمی‌شد».
متفق علیه؛ بخاری (۹۶۰)، مسلم (۸۸۶).

از جابر رضی الله عنه روایت است: (أن لاأذان للصلاة

يوم الفطر حين يخرج الإمام و لا بعد یخرج و لا
إقامة و لانداء و لا شيء، لانداء يومئذ و لا إقامة)
«برای نماز عید نه اذانی است و نه اقامه‌ای و نه چیزی دیگر».

جزئی از حدیث قبلی مسلم است.

چگونگی نماز عید:

نماز عید دو رکعت است، و در آن دوازده تکبیر گفته می‌شود؛ هفت تکبیر در رکعت اول بعد از تکبیره الاحرام و قبل از قرائت فاتحه و پنج تکبیر در رکعت دوم قبل از قرائت فاتحه: از عمرو بن شعیب از پدرش از جدش روایت است:

(أن رسول الله صلى الله عليه وسلم كبر في

العیدین سبعاً في الأولى و خمساً في الآخرة)

«پیامبر صلی الله علیه وسلم در نمازهای دو عید هفت تکبیر در رکعت اول و پنج تکبیر در رکعت دوم گفت». صحیح [المشكاة ۱۴۴۱]، ابن ماجه (۱۲۷۹).

از عایشه رضی الله عنها روایت است: (أن رسول الله صلى الله عليه وسلم كبر في الفطر و الأضحى سبعاً و خمساً، سوى تكبیرتي الركوع) «پیامبر صلی الله علیه وسلم در نماز عید فطر و قربان غیر از دو تکبیر رکوع هفت تکبیر (در رکعت اول) و پنج تکبیر (در رکعت دوم) می‌گفت». صحیح: ابن ماجه (۱۲۸۰)، ابوداود (۳۷)، (۱۱۳۸).

قرائت در نماز عید:

از نعمان بن بشیر روایت است: (أن رسول الله صلى الله عليه وسلم كان يقرأ في العیدین و في الجمعة بسبح اسم ربك الأعلى، و هل أتاك حديث الغاشية) «پیامبر صلی الله علیه وسلم در نماز دو عید و نماز جمعه سوره‌های «سبح اسم ربك الأعلى» و «هل أتاك حديث الغاشية» را می‌خواند». صحیح: مسلم (۸۷۸)، ابوداود (۱۱۰۹).

از عیدالله بن عبدالله روایت است: (خرج عمر يوم العید، فأرسل إلى أبي واقد الليثي: بأى شيء

كان النبي صلى الله عليه وسلم يقرأ في مثل هذا اليوم؟ قال: بقاف و اقتربت) «عمر روز عید

(برای ادای نماز) خارج شد، کسی را فرستاد که از ابو واقد لیثی پرسد پیامبر صلی الله علیه وسلم در نماز عید چه سوره‌هایی را قرائت می‌کرد؟ ابوداود گفت: سوره «ق» و «اقتربت» را می‌خواند». صحیح: مسلم (۸۹۱)، ابوداود (۱۱۴۲).

خطبه بعد از نماز عید:

از ابن عباس روایت است: (شهدت العید مع رسول الله صلى الله عليه وسلم و أبي بكر و عثمان رضی الله عنه فكلهم كانوا يصلون قبل الخطبة) «با پیامبر صلی الله علیه وسلم، ابوبکر، عمر و عثمان رضی الله عنه نماز عید خواندم، همه آنها قبل از خطبه نماز می‌خواندند». متفق علیه: بخاری (۹۶۲)، مسلم (۸۸۴).

نماز (سنت) قبل و بعد از نماز عید:

از ابن عباس رضی الله عنه روایت است: (أن النبي صلى الله عليه وسلم صلى يوم الفطر ركعتين، لم يصل قبلها و لابعدها) «پیامبر صلی الله علیه وسلم روز عید فطر دو رکعت نماز خواند قبل و بعد از آن نماز دیگری نخواند». متفق علیه: بخاری (۹۶۴)، مسلم (۸۸۴).

آنچه روز عید مستحب است:

۱- غسل: از علی رضی الله عنه روایت است که درباره غسل از او سؤال شد گفت: (يوم الجمعة، و يوم عرفة، و يوم الفطر، و يوم الأضحى) «روز جمعه، روز عرفة، روز عید

فطر، روز عید قربان». (بیهقی از طریق شافعی از زاذان روایت کرده)

۲- پوشیدن بهترین لباس :

از ابن عباس روایت است که: (كان رسول الله صلى الله عليه وسلم يلبس يوم العید بردة حمراء) «پیامبر صلی الله علیه وسلم روز عید جامه‌ای سرخ رنگ می‌پوشید». هیشمی در کتاب «مجمع الزوائد» (۲/۲۰۱) گفته است: این حدیث را طبرانی در «الأوسط» روایت کرده، و راویان آن ثقة هستند.

۳- خوردن در روز عید فطر قبل از خروج برای نماز :

از انس روایت است: (كان رسول الله صلى الله عليه وسلم لا یغدو و يوم الفطر حتى يأكل تمرات) «پیامبر صلی الله علیه وسلم صبح روز عید فطر تا چند خرما نمی‌خورد (به نماز) نمی‌رفت». بخاری (۹۵۳)، ترمذی (۵۴۱).

۴- روز عید قربان خوردن را به تأخیر بیندازد تا از

گوشت قربانی‌اش بخورد :

از ابوبریده روایت است: (أن رسول الله صلى الله عليه وسلم كان لا یخرج يوم الفطر حتى یطعم ولا یطعم يوم النحر حتى یذبح) «پیامبر صلی الله علیه وسلم روز عید فطر تا چیزی نمی‌خورد (برای نماز) خارج نمی‌شد و روز عید قربان تا ذبح نمی‌کرد چیزی نمی‌خورد (از گوشت قربانی‌اش می‌خورد)». صحیح: ابن خزیمه (۱۴۲۶)، ترمذی (۵۴۰) در روایت ترمذی به جای عبارت «حتى یذبح» عبارت «حتى یصلی» آمده است.

۵- تغییر مسیر رفت و برگشت :

از جابر روایت است: (كان النبي صلى الله عليه وسلم إذا كان يوم عید خالف الطريق) «پیامبر

صلی الله علیه وسلم روز عید از راهی غیر از راه رفتن برمی گشت». صحیح: [المشکاة ۱۴۳۴]، بخاری (۹۸۶).

۱- تکبیر در روزهای عید :

خداوند می فرماید :

﴿وَلْتُكْمِلُوا الْعِدَّةَ وَلِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَىٰ مَا هَدَيْتُكُمْ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ (بقره : ۱۸۵)

«و تا تعداد (روزهای رمضان) را کامل گردانید و بخاطر اینکه خدا شما را هدایت کرده، الله اکبر بگوئید و تا اینکه سپاسگذاری کنید».

و درباره عید قربان می فرماید :

﴿وَاذْكُرُوا اللَّهَ فِي أَيَّامٍ مَّعْدُودَاتٍ﴾ (بقره : ۲۰۳)

«و در روزهای مشخصی (سه روز ایام التشریق) خدا را یاد کنید».

و همچنین می فرماید : ﴿كَذَٰلِكَ سَخَرَهَا لَكُمْ لِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَىٰ مَا هَدَيْتُكُمْ﴾ (حج : ۳۷)

«اینگونه که (می بینید) خداوند حیوانات را مسخر شما کرده است تا بخاطر اینکه خدا شما را هدایت کرده است الله اکبر بگوئید».

وقت تکبیر در روز عید فطر از هنگام رفتن به مصلی شروع می شود و تا خواندن نماز ادامه می یابد

ابن ابی شیبہ گوید : یزید بن هارون از ابن ابی ذئب از زهری روایت می کند که : (**أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ**

وَسَلَّمَ كَانَ يَخْرُجُ يَوْمَ الْفِطْرِ فَيُكَبِّرُ حَتَّى يَأْتِيَ الْمَصْلَى، وَ حَتَّى يَقْضَى الصَّلَاةُ، فَإِذَا قُضِيَ الصَّلَاةُ قَطَعَ التَّكْبِيرُ) «پیامبر صلی الله علیه وسلم روز عید فطر تکبیر گویان به مصلی می آمد تا اینکه نماز را تمام می کرد و

پس از اتمام نماز تکبیر را قطع می کرد». صحیح : [الصحيحه ۱۷۱]، (۲/۱۶۴).

شیخ البانی گوید : سند این حدیث به طور مرسل صحیح است. (الارواء (۳/۱۲۳)). و همین حدیث از طریق دیگری

به صورت مرفوع از ابن عمر روایت است : بیهقی آنرا از طریق عبدالله بن عمر از نافع از عبدالله بن عمر روایت کرده

است که : (**أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**

كَانَ يَخْرُجُ فِي الْعِيدَيْنِ مَعَ الْفَضْلِ بْنِ عَبَّاسٍ وَ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ وَ عَلِيٍّ وَ جَعْفَرٍ وَ الْحَسَنِ وَ الْحُسَيْنِ وَ أَسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ، وَ زَيْدَ بْنَ حَارِثَةَ وَ أَيْمَنَ

بْنِ أُمِّ أَيْمَنَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا رَافِعًا صَوْتَهُ بِالْتَهْلِيلِ وَ التَّكْبِيرِ، فَيَأْخُذُ طَرِيقَ الْحِذَائِينَ حَتَّى يَأْتِيَ الْمَصْلَى، وَ إِذَا فَرَغَ رَجَعَ عَلَى الْحِذَائِينَ حَتَّى يَأْتِيَ

مَنْزِلَهُ) «پیامبر صلی الله علیه وسلم برای نماز دو عید با فضل بن عباس، عبدالله بن عباس، علی، جعفر، حسن، حسین، اسامه بن زید، زید بن حارثه، ایمن ابن ام ایمن رضی

الله عنها خارج می شد و با صدای بلند لا إله إلا الله و الله أكبر می گفت و از راه حذائین (مسیر کفاشان) به مصلی می رفت

و بعد از خواندن نماز از بالای حذائین (از راهی دیگر) به خانه اش برمی گشت». بیهقی گوید : سند این حدیث از سند

قبلی برتر است.

البانی می گوید : رجال این حدیث بجز عبدالله بن عمر (عمری الکبیر) ثقه و از رجال مسلم اند. و ذهبی در

خصوص او گوید : (**صَدَقَ فِي حِفْظِهِ شَيْئًا**) «صدوق است ولی حافظه او ایرادی دارد»، همچنین ذهبی و دیگران

او را جزء رجال مسلم قرار داده اند، پس می توان به امثال او استشهاد کرد. بنابراین او شاهی صالح برای روایت مرسل

زهری است، بنابراین به نظر من این حدیث چه به صورت موقوف و چه به صورت مرفوع، صحیح است. والله اعلم

وقت تکبیر عید قربان از صبح روز عرفه شروع می شود و تا عصر آخرین روز ایام التشریق ادامه دارد

این مطلب از علی و ابن عباس و ابن مسعود رضی الله عنهم به صحت رسیده است. این مطلب را ابن ابی شیبہ (۲/۱۶۵)

به دو طریق از علی روایت کرده که یکی از آنها «جید»

است، و بیهقی هم از آن وجه (۳/۱۴۳) از علی روایت کرده،

سپس شبیه آن را از ابن عباس روایت کرده، که سند آن هم

صحیح است. حاکم (۳۰۰/۱) هم مثل این مطلب را از ابن

عباس و ابن مسعود روایت کرده است، به الإرواء (۳/۱۲۵)

مراجعه شود.

اما درباره الفاظ تکبیر مجال سخن زیاد است و در روایتی از

او ثابت است که ابن مسعود رضی الله عنه در ایام التشریق

تکبیر را به صورت زوج بکار می برد و می گفت : الله أكبر الله

أكبر، لا إله إلا الله، الله أكبر الله أكبر و لله الحمد».

ابن ابی شیبہ این حدیث را با اسناد صحیح روایت کرده

(۲/۱۶۷)، ولی در جایی دیگر با همان سند، الله أكبر را سه

بار آورده است. همچنین بیهقی (۳/۳۱۵) آنرا با همان سند از

یحیی بن سعید از حکم (بن فروح ابوبکار) از عکرمة از ابن

عباس با سه الله أكبر روایت کرده که سند آن هم صحیح

است. الإرواء (۳/۱۲۵).

وصلی الله وسلم علی محمد و علی آله و اصحابه و اتباعه الی یوم الدین

منبع: مختصر فقه؛ دکتر عبدالعظیم بن بدوی